
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2018 (год. XXVII), ISSN 2367-8585

ЕЗИК СВЕЩЕН SACRED LANGUAGE

Език свещен. Юбилеен сборник по случай 70-годишнината на проф. д-р Пенка Радева, В. Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2017, 532 с.

През 2017 година дългогодишният преподавател във Великотърновския университет проф. д-р Пенка Радева навърши 70 години. В нейна чест Катедрата по съвременен български език издаде сборник, в който участват като автори колеги от редица висши училища, институти и образователни институции. Като един от членовете на редакционната колегия категорично мога да заявя, че традиционното (и рутинно в известен смисъл) отбелязване на юбилей на наш колега чрез издаване на сборник в негова чест адекватно разкрива отношението, което научната общност у нас демонстрира спрямо юбиляря. Отношение, което е огледало както на отговорността, отдадеността и безкомпромисността на проф. Радева към изследователската ѝ дейност, така и на коректността, колегиалността и съпричастността, които тя последователно и щедро налага през годините като стил на поведение спрямо хората, с които научната и преподавателската ѝ работа неизбежно я свързва. Уникално и достойно за уважение постижение, което с право предизвиква дълбоко удовлетворение и заслужена гордост, е да събереш в една книга статии на учителите си, които си възприемал като идоли; на колегите си, с които дълги години в добро и лошо си живял и творил; на учениците и последователите си, които с вълнение и респект следват пътя ти.

В началото на обемистия сборник (над 500 страници) закономерно е намерило място кратко, но прецизно и проникновено представяне на юбилярката от ръководителя на Катедрата по съвременен български език – чл.-кор. проф. д-р Стоян Буров, в което са щрихирани изследователските интереси на проф. Радева и са обобщени научните ѝ приноси. Тази своеобразна „визитка“ е последвана от библиографията на изтъкнатата наша лингвистка, в която систематизирано и фактологично се илюстрира написаното от проф. Буров, като красноречиво се допълва представата за обширния периметър на задълбочените научни търсения и безспорните постижения на юбилярката.

На поканата за участие в сборника се отзоваха 40 автори, които представиха 38 материала от различни области на лингвистиката. Обособените в сборника шест раздела, от една страна, пълноценно отразяват тематичните области, в които проф. Радева е работила, а от друга страна, „покриват“ проблематиката, която е обект на проучване в представените материали.

В първия раздел от сборника, основателно озаглавен „Синтаксис“, са поместени материали с широкоспектърна и интригуваща проблематика – от анализа на конкретни синтактични категории и единици, през практикоприложни изследвания, та до въпроси, свързани с типичния за рекламите и интернет синтаксис. Това обстоятелство до голяма степен отразява и разностранните интереси на проф. д-р Пенка Радева в областта на синтаксиса – нейната първа и най-трайна любов. Особено приятно впечатление прави присъствието както на автори, които са признати авторитети в областта на граматиката на българския език, така и на млади колеги, които тепърва навлизат в синтактичната проблематика.

В материала на проф. Станьо Георгиев „Състав и семантика на адвербиалното определение“ се акцентира върху особеното място, което адвербиалното определение (обстоятелственото пояснение за начин) заема сред другите адвербиални пояснения. Според автора проучването на тази второстепенна

изреченска част хвърля светлина върху сложното взаимодействие и зависимост между думите в ролята им на синтактични производни, между субекта, действието и неговите пояснения и последвалата от това семантична производност на езиковите единици в зависимост от тяхната структурна и функционална роля. Предмет на обширното и задълбочено изследване на проф. Иван Недев „За критерия, който „очертава“ границите на съставните глаголни сказуеми, образувани от лични глаголни форми“ е аргументирането на тезата за синтактичната монолитност на този вид сказуеми, като авторът фокусира вниманието си върху съчетаемостта на първите им глаголни форми. В статията на проф. А. Гецов „Към въпроса за приложението – „двуликия Янус“ в българския синтаксис“ се прави опит обективно, коректно и последователно да се интерпретират логико-семантичните отношения между компонентите на апозитивното словосъчетание и синтактичните функции на тези компоненти. Защитаваната в материала теза е, че съществителното име, с което се назовава родовото понятие, винаги е определяемо, а съществителното име, с което се назовава видовото понятие, винаги е приложение. В статията на младата колежка Силвия Коева „Видовете словосъчетания в българския език“ предмет на проучване е т.нар. малък синтаксис и в частност – необходимостта от актуализиране на организацията на признаците, въз основа на които се обособяват различните видове словосъчетания. Друга млада колежка, Теодора Рабовянова, в статията си „Многоликото причастие“ изследва синтактичните функции на миналото страдателно причастие, което на синтактично ниво има различни превъплъщения. Интересна гледна точка представя Яна Пометкова в материала си, озаглавен „Репрезентация на каузални отношения за отстъпване в българското изречение“. Основният извод, до който стига авторката, е, че синтактичната синонимия позволява замяната на експлицитни симетрични структури с имплицитни асиметрични структури в даден контекст. В материала си, озаглавен „За пунктуацията при подчинените изречения, въведени с въпросителна дума“, Вл. Маринов е избрал за предмет на своите наблюдения и анализи един от традиционно трудните и палиативно решени въпроси в българската пунктуация. Нетрадиционен подход към традиционния синтаксис е приложила проф. В. Бонджолова в изследването си „Графика, синтаксис & реклама“. Тя разглежда употребата на знака амперсанд (&) в рекламни текстове на български език. В материала на Д. Димитрова „Свързаността в текста и процесът на неговото възприемане“ се представя един от факторите, които може да оптимизират или да затруднят възприемането на текста. В изследването на Е. Хаджиева „Синтактична интерференция между българските и руските прости изречения“ се анализират допусканите синтактични интерферентни грешки при усвояването на различните видове български прости изречения от носители на руски език. „За един случай на синтактична минимизация в интернет комуникацията“ е заглавието на съобщението, предложено от Р. Коцев. Описват се т.нар. емотикони – аналози на изказвания, като същевременно се предлага и класификация на анализираните изказвания.

Вторият раздел на сборника, озаглавен „Ономастика, диалектология“, се „открива“ със студията на проф. Т. Балкански и Н. Даутов „Фрагменти от три прочита на българската история“, която е посветена на т.нар. помашка страница от българската история. Конкретни ономастични и диалектоложки изследвания представят Н. Радева („Личното име *Архангел* в българската наименувателна практика“); В. Петров („Събирателни имена в българската топонимия“); Л. Селимски („По повод на фамилното име *Скрински*“); Ив. Илиев и М. Михайлов („Говорът на село Главки, Ксантийско. Местоименна система“); Г. Петкова („Словенски женски лични имена с латински произход“). Заслужаващи интерес са материалите на Р. Левкова („Отношението към личните имена и тенденциите в именуването през погледа на лица в младежка възраст“); на П. Михайлов („Принос към историята на преименуването на Ботевград. *Как Орханче за малко не стана Йоанинград*“); на Д. Маринов („Глототомия и глотогония“); и на Д. Камаринчева („Щрихи към диалектния облик на Панайот-Хитовия мемоарен текст „Фамилиарни забележки. Спомени“).

В третия раздел на сборника – „Езикови тенденции и изследователски подходи“ – несъмнен интерес предизвиква статията на проф. Ст. Буров „Активни процеси в граматиката българското и руското языков (Инновации, свързани с внутриязиковыми тенденциями развития)“, която е част от по-голямо негово изследване. Тезата на автора е, че причините за баналните неправилности трябва да се търсят във вътрешноезикови тенденции в граматическата еволюция. В статията на проф. А. Ефтимова „Лингвистичен анализ на информационния регистър в пресата. Регистрови особености и маркери“ се предлага списък на лингвистичните особености и наименованията на регистрите, като

прецизно се отчитат ситуационните характеристики на комуникацията. В материала на В. Сашева „Поглед към функционалнограматичната теория на Майкъл Халидей“ се прави интригуващ опит за обзор на основните идеи и терминологичния инструментариум на функционалната граматика на М. А. К. Халидей и тяхното приложение в българската лингвистика. Оригинални анализи на конкретни граматични явления предлагат Л. Стоичкова („За пресечните точки при някои качествено-количествени семантични категории“); Б. Братанова („Теорията за граматикализацията в езика – основни понятия и подходи“); И. Братанов („Езикът на два текста на Иван Н. Момчилов“).

Четвъртият раздел на сборника е назван „Лингвокултурология“ и обединява материали, подчинени на тази проблематика. В изследването си „Темпът на живот в културата на българите“ проф. Ив. Савова се опитва да докаже как на базата на езикови данни може да се направят изводи относно характерния за културата на българите темп на живот. Материалите на Н. Пенева „Аспекти от ценностната система в езика на съвременния протестиращ българин. Социални ценности“ и на Л. Цонева „За метафоричната употреба на думата „калинка“ по своеобразен начин допълват търсенията на учените в областта на взаимодействието между език и социум. В изследванията на проф. В. Вътв „Концептите „дух“ и „душа“ в българската библийска фразеология“ и на Кр. Василева „Понятиен компонент на лингвокултурния концепт *любов* в съвременното българско езиково съзнание“ се интерпретират частни въпроси от лингвокултурната концептология – направление, което въпреки своята атрактивност все още е със спорен и нееднозначен статус.

Петият раздел, „Език на българската литература“, започва със статията на В. Донева „Текст, паратекст и жанр в художествената стратегия на поета Иван Грозев“. В нея тя разглежда ролята на жанровите превъплъщения и паратекста в стихосбирката „Видения и съзерцания“ като маркери за създаване на определена рецептивна нагласа. Е. Недкова участва в сборника с материала си „Фразеологичните модификации с окасионален характер в художествено-документалната проза на Рангел Вълчанов“, в който анализира някои особености при използването на фразеологичния запас на българския език от кинорежисьора Рангел Вълчанов, които се възприемат като авторски преобразувания. В материала си „Естетиката на словото в „Тъга по лятото“ от Георги Божинов“ Р. Русев представя и анализира начините, които карат поетическата сила на словото да оживее, да се реализира, в резултат на което то започва да функционира като цялостна самоорганизираща се система, изразяваща естетическо отношение, но и оказваща естетическо въздействие

В последния раздел на сборника, „Разговорна реч“, силно впечатление поради актуалността на предмета на изследване прави статията на проф. Кр. Алексова „Обществените нагласи към форми от типа *пишемe, четемe*“. Авторката разграничава два типа езикови нагласи към т.нар. мякане. В преобладаващия тип то не е индикатор за образоваността, възрастта и материалния статус на говорещия, а във втория тип то се приписва на средното поколение, средните по материален статус прослойки в обществото и се възприема като показател за средна степен на образованост. В другите два материала – на М. Стефанова „Метаинформационни структури в българското речево общуване“ и на А. Тодоранова „Маркери за разговорност в художествен текст“ – се разкриват съществени според авторските въпроси, свързани с влиянието на разговорността и разговорната реч върху съвременната комуникация.

В заключение бих искал да обърна внимание на избора на заглавието и на цялостното графично оформление на сборника, включително – на кориците. И за двете основна заслуга има проф. Радева, която с присъщата си прецизност, диалогичност и усет към детайла внимателно обмисляше вариантите, търсеше всякакви мнения и впечатления и деликатно, но безкомпромисно и аргументирано убеждаваше хората, ангажирани с подготовката на сборника, в правотата на крайните си решения. Така че това прекрасно издание е колкото резултат от усилията на редакционната колегия и на всички автори, толкова и на юбилярката проф. д-р Пенка Радева, която вложи цялата си душа и сърце в „раждането“ на „Език свещен“!

Антон Гецов